

Informatīvais ziņojums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (Pārstrādātā redakcija)

Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības (turpmāk tekstā – ES) Padome 2000.gada 29.jūnijā pieņēma Direktīvu 2000/35/EK par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (turpmāk – Direktīva 2000/35/EK). Direktīvas 2000/35/EK pieņemšanas mērķis bija novērst maksājumu kavējumu, jo pārmērīgi ilgu maksājumu laiku un kavētu maksājumu dēļ komercietiskās apgrozības dalībniekiem, it īpaši mazajiem un vidējiem komersantiem, radās ievērojamas administratīvās un finanšu grūtības, kas savukārt ir viens no maksātnespējas (bankrotu) iemesliem. Šādas administratīvās un finanšu grūtības apdraud komersantu dzīvotspēju. Direktīvas 2000/35/EK darbības joma attiecas uz maksājumiem, ko veic kā atlīdzību komercdarījumos, neatkarīgi no tā, vai tos veic starp privātām vai publiskām komercsabiedrībām, vai starp komersantiem un publiskām iestādēm. Direktīva 2000/35/EK nereglamentē darījumus ar patērētājiem, kā arī procentu maksājumus saistībā ar citiem maksājumiem, piemēram, maksājumus par čekiem un pārvedu vekseliem un maksājumus zaudējumu kompensācijai (tajā skaitā, apdrošināšanas sabiedrību maksājumus).

Lai padarītu efektīvāku pastāvošo maksājumu disciplīnu, Eiropas Komisija ir izstrādājusi priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājuma kavējumu novēršanu komercdarījumos (Pārstrādāto redakciju) (turpmāk – Priekšlikums). Priekšlikums ir balstīts uz iniciatīvu noteikt stimulu ekonomiskas krīzes pārvarēšanai, veicinot Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāna īstenošanu un uzlabojot komersantu naudas plūsmu, tādējādi stiprinot Eiropas komersantu konkurētspēju ilgākā laikā¹.

Priekšlikumam ir šādi mērķi:

- 1) noteikt debitoriem pasākumus, kas attur tos no maksājumu kavējuma;
- 2) paredzēt kreditoriem pasākumus, kas tiem nodrošinātu iespēju pilnībā un efektīvi izmantot tiesības maksājumu kavējuma gadījumā.

Papildus tam Priekšlikums noteic publiskās pārvaldes iestādēm pasākumus, kas tās efektīvi atturētu no maksājumu kavēšanas - piemēram, samazina maksājumu termiņu, kurā publiskām iestādēm jāizdara maksājumi komersantiem un ievieš kompensāciju par maksājumu kavējumiem.

Priekšlikums tika publicēts 2009.gada 8.aprīlī un tā juridiskais pamatojums ir Līguma par Eiropas Savienības darbību 114.pants. Laika posmā no 2009.gada maija līdz 2010.gada jūnija beigām ir notikušas vairākas ES Padomes Konkurētspējas un izaugsmes (attīstības) darba grupas sēdes, kuru laikā tika piedāvāti un apspriesti atsevišķi iespējamie risinājumi, kā novērst kavēto maksājumu rašanos, proti, efektīvi sasniegtu Direktīvas 2000/35/EK izvirzīto mērķi. Diskusiju rezultātā tika sagatavots Prezidentūras kompromisa priekšlikums dialogam (trīspusējā sanāksme, kurā piedalās ES Padome, Eiropas Parlaments un Eiropas Komisija).

Saskaņā ar Priekšlikuma 11. pantu, tā regulējums jāievieš nacionālajos tiesību aktos 24 mēnešu laikā no direktīvas spēkā stāšanās dienas.

Informatīvais ziņojums ir sagatavots, lai sniegtu informāciju Ministru kabinetam par Priekšlikuma virzību, kā arī par tiesiskajām sekām Latvijā, kas iestāsies pēc Priekšlikuma pieņemšanas.

1. Situācijas Latvijā raksturojums

Latvijā Direktīva 2000/35/EK ir pārņemta Civillikuma 1652.panta otrajā daļā un 1765.pantā, kas nosaka atlīdzības samaksas termiņu, ja līgumā par preces piegādi, pirkumu vai pakalpojuma sniegšanu nav nolīgts atlīdzības samaksas termiņš, kā arī likumisko procentu apmēru un procentu pamatlikmes maiņas noteikumus. Latvijas spēkā esošie tiesību akti

¹ Sk. Ietekmes novērtējuma kopsavilkumu priekšlikumam Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājuma kavējumu novēršanu komercdarījumos (pārstrādātā redakcija)

TMZino_230810_kav_maks; Informatīvais ziņojums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (Pārstrādātā redakcija)

Reklamācija par maksājumu kavējumu, TM
23.03.2006. Vēstule Nr.1-10/997
I.Stafecka
22.04.2006.

IEROBEŽOTA PIEEJAMĪBA
NAV KLASIFICĒTS

(piemēram, Civillikums, Komerckālas likums) paredz dažādus tiesiskus instrumentus (piemēram, līgumsods, kavējuma procenti, zaudējumu atlīdzināšana, ķīla), ko līdzīgi var iekļaut līgumā, tādējādi nodrošinoties pret gadījumiem, kad otra puse savas līgumā norādītās saistības neizpilda laikā.

Atzīmējams, ka Konkurences likumā, kopš 2008.gada 1.oktobra, ir noteikts aizliegums dominējošā stāvoklī mazumtirdzniecībā esošam tirgus dalībniekam piemērot vai uzspiest netaisnīgu un nepamatoti garu norēķinu termiņu par piegādātajām precēm. Turklāt kopš 2009.gada 1.septembra Konkurences likums ir papildināts ar noteikumu, ka norēķinu termiņš par piegādātajām pārtikas precēm, kuru derīguma termiņš nav ilgāks par 20 dienām, ir netaisnīgs un nepamatoti garš, ja tas pārsniedz 30 dienas no preču piegādes dienas. Līdz ar to Latvijas tiesību aktos ir paredzēts arī regulējums, kas noteic dominējošā stāvoklī mazumtirdzniecībā esošiem tirgus dalībniekiem īsākus norēķinu termiņus par piegādātajām precēm nekā to paredz Priekšlikums. Saskaņā ar Priekšlikumā noteikto dalībvalstis var saglabāt un ieviest kredītoram labvēlīgākus noteikumus, kā rezultātā tas neietekmēs Konkurences likuma regulējumu.

2. Priekšlikuma kopsavilkums un Latvijas pozīcija

Ministru kabinets 2009.gada 17.jūnija sēdē (prot.Nr.43, 90.§) apstiprināja Latvijas sākotnējo pozīciju saistībā ar Priekšlikumā ietvertu tiesisko regulējumu (turpmāk – sākotnēja pozīcija). Sākotnējā pozīcijā norādīts, ka Latvija kopumā atbalsta priekšlikumu noteikt kreditoriem papildu juridiskus instrumentus, lai tie efektīvi (pilnībā) spētu realizēt savas tiesības maksājumu kavējuma gadījumā. Tomēr Latvija tikai daļēji atbalstīja Komisijas priekšlikumā ietvertos tiesiskos instrumentus, ar kuriem kreditors varēs efektīvi realizēt savas tiesības maksājuma kavējuma gadījumā – piedziņas izmaksu apmēru maksājuma kavējuma gadījumā un papildu juridisko instrumentu noteikšanu, ja maksājumu kavē publiskā iestādē².

Pēc diskusijām ES Padomes Konkurētspējas un izaugsmes (attīstības) darba grupas sēdēs un Iekšējās tirgus un patērētāju aizsardzības komitejas (IMCO) un Padomes Juridiskā dienesta ierosinājumiem Priekšlikumā tika veiktas vairākas izmaiņas. Priekšlikuma tekstā ir iestrādāti vairāki precizējumi, atbilstoši dalībvalstu, tajā skaitā Latvijas, komentāriem.

2.1. Mērķis un piemērošanas jomas regulējums (1.pants)

Priekšlikuma regulējums ir papildināts ar tā mērķa definēšanu - veicināt komersantu konkurētspēju, īpaši atbalstot mazos un vidējos komersantus. Atzīmējams, ka Priekšlikuma mērķa definēšanai būs liela nozīme Priekšlikuma normu piemērošanā, jo katra konkrētā gadījumā Priekšlikuma normas būs jāpiemēro saskaņā ar tā mērķi.

Priekšlikuma regulējums neattiecas uz gadījumiem, kad pret parādnieku ir uzsākta maksātnespējas procedūra. Aplūkojot Priekšlikumu kopsakarā ar Padomes 2000.gada 29.maija regulu Nr. 1346/2000 par maksātnespējas procedūrām, secināms, ka par maksātnespējas procedūru Priekšlikuma izpratnē ir uzskatāma arī tiesiskās aizsardzības procesa procedūra.

Lai nodrošinātu to, ka Priekšlikuma regulējums neietekmē līgumslēdzēju pušu tiesības brīvi vienoties par jauniem līguma noteikumiem, kas var būt īpaši svarīgi aktivitātēm parādu restrukturizācijas jomā, Latvija ierosināja papildināt Priekšlikuma preambulas apsvērumu ar līgumslēdzēju pušu tiesībām brīvi vienoties par darījuma izpildes nosacījumiem un maksājumu grafiku. Vienlaikus Latvija norādīja, ka tiesiskās skaidrības nodrošināšanai, nepieciešams šādu iespēju nostiprināt arī Priekšlikuma normu tekstā, proti, pie izņēmumiem skaidri nosakot, ka tā normas netiek piemērotas arī tad, kad notiek vienošanās par parādu restrukturizāciju gan tiesas,

² Sk. sākotnējo pozīciju Par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājuma kavējumu novēršanu komercdarījumos (Pārstrādātā redakcija)

TMZino_230810_kav_maks; Informatīvais ziņojums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (Pārstrādātā redakcija)

gan ārpustiesas, gan saskaņā ar vienošanos starp līgumslēdzējiem, un iesniedza Prezidentūrai savu priekšlikumu normu redakcijas.

Pēc diskusijām ar Beļģijas prezidentūru, Eiropas Komisiju un Padomes Juridisko dienestu Priekšlikuma preambulas 9.apsvēruma tika papildināts ar šādu teikumu: „*Member States may exclude debts that are subject to insolvency proceedings including proceedings aimed at debt restructuring*”.

2.2. Priekšlikumā lietoto jēdzienu skaidrojums (2.pants)

Priekšlikuma 2.pants ietver jēdzienu „komercdarījumi”, „publiskā iestāde”, „komersants”, „maksājuma kavējums”, „kavējuma procenti”, „likumiskie procenti”, „maksājamā summa”, „pamatlikme”, „īpašuma tiesību saglabāšana” un „izpildāms spriedums” skaidrojumu. Atzīmējams, ka jēdzienu skaidrojums Priekšlikuma ietvaros kopumā precizē un skaidri un saprotami nosaka to izpratni, vienlaikus nemainot to būtību Latvijas tiesību izpratnē.

Jēdzieni “komercdarījumi” un „komersants” Priekšlikuma izpratnē attiecas ne tikai uz darījumiem starp komersantiem, bet aptver ne vien komersantus, bet arī citus saimnieciskās darbības veicējus, kā arī attiecas uz darījumiem starp komersantu un publisko iestādi, kuru rezultātā notiek preču piegāde vai pakalpojumu sniegšana par atlīdzību. Priekšlikuma 9.apsvēruma noteic, ka jēdzienā „komercdarījumi” neietilpst darījumi ar patērētājiem, procentu maksājumi saistībā ar citiem maksājumiem, maksājumi zaudējumu kompensācijai, tajā skaitā, apdrošināšanas sabiedrību maksājumi.

Jēdziens „publiskā iestāde” ietver visus Publisko iepirkumu likuma subjektus - valsti un tai piederīgās iestādes, pašvaldības un tām piederīgās iestādes, citas atvasinātās publiskās personas un to institūcijas, kā arī iepriekš minēto subjektu kapitālsabiedrības, kam uzticēta valsts (pašvaldību) funkciju izpilde.

Plašas diskusijas izraisīja jēdziena “likumiskie procenti” definīcija, diskusijas gaitā tika piedāvāts pacelt procentu punktu apmēru no 7 līdz 8 vai 9 procentu punktiem.

Atzīmējams, ka saskaņā ar Direktīvu 2000/35/EK, kas ir pārņemta ar Civillikuma 1765.panta regulējumu, procentu punktu pamatlikme ir piesaistīta Latvijas Bankas noteiktajai refinansēšanas likmei, kas kopš 2004. gada 12. novembra ir 4% gadā. Likums nosaka, ka pamatlikme mainās katru gadu 1. janvārī un 1. jūlijā par tik procentpunktiem, kādā apmērā kopš iepriekšējām procentu pamatlikmes izmaiņām ir palielinājusies vai samazinājusies jaunākā refinansēšanas likme, ko Latvijas Banka noteikusi pirms attiecīgā pusgada pirmā datuma. Pēc katra gada 1. janvāra un 1. jūlija Latvijas Bankai nekavējoties jāpublicē laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” paziņojums par attiecīgajā (nākamajā) pusgadā spēkā esošo procentu pamatlikmi.

Latvija atbalsta 7 procentpunktus kā optimālo risinājumu kavētajiem maksājumiem, jo šī brīža regulējums attiecībā uz likumisko procentu apmēru (7 procentu punkti virs procentu pamatlikmes), ir uzskatāms par efektīvu tiesību aizsardzības mehānismu, lai atturētu līgumslēdzējus no maksājumu kavēšanas. Ja neizdosies panākt vienošanos ar Eiropas Parlamentu pirmajā lasījumā, tad visdrīzāk šis jautājums tiks skatīts atkārtoti un procentu apmērs, meklējot kompromisu ar Eiropas Parlamentu, var tiks noteikts augstāks (Eiropas Parlaments iestājas par 9 procentu punktu noteikšanu).

Informācijai norādāms, ka likumisko procentu apmēra paaugstināšanu neatbalsta Maltas, Polijas, Slovākijas, Rumānijas delegācijas, savukārt Nīderlandes, Lielbritānijas un Čehijas delegācijas uzsver nepieciešamību paaugstināt likumisko procentu apmēru.

2.3. Komercdarījumi (3.pants)

Priekšlikuma 3.pants paredz nosacījumus, kad komercdarījumos (abas līgumslēdzēju puses ir komersanti) kreditoram ir tiesības uz procentiem par maksājuma kavējumu - ja

TMZino_230810_kav_maks; Informatīvais ziņojums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (Pārstrādātā redakcija)

kreditors ir izpildījis līgumiskās saistības, tad parādnieka nokavējums ar visām tā sekām iestājas pats no sevis, ja parādnieks nav izdarījis samaksu trīsdesmit dienu laikā pēc:

- 1) rēķina vai cita līdzvērtīga maksājuma pieprasījuma saņemšanas dienas;
- 2) preces vai pakalpojuma saņemšanas dienas, ja rēķina vai cita līdzvērtīga maksājuma pieprasījuma saņemšanas laiks nav droši zināms vai ja parādnieks ir saņēmis rēķinu vai citu līdzvērtīgu maksājuma pieprasījumu agrāk nekā precī vai pakalpojumu;
- 3) dienas, kurā veikta ar likumu vai līgumu paredzēta pieņemšana vai pārbaude (apskate), lai noteiktu preces vai pakalpojuma atbilstību līguma noteikumiem, un parādnieks ir saņēmis rēķinu vai citu līdzvērtīgu maksājuma pieprasījumu šajā dienā vai pirms tās.

Vienlaikus Priekšlikums paredz to, kāda procentu pamatlīkme jāpiemēro attiecīgā gada pirmajā pusgadā (1.janvārī spēkā esošā likme) un attiecīgā gada otrajā pusgadā (1.jūlijā spēkā esošā likme). Vienlaikus tas paredz imperatīvus noteikumus attiecībā uz laika periodu preces vai pakalpojuma atbilstības pārbaudei (30 dienas, ja līgumā nav noteikts savādāk) un maksimāla maksājuma termiņa noteikšanu līgumā (maksājuma termiņš nevar pārsniegt 60 dienas, ja vien līgumslēdzēju puses īpaši nav vienojušies citādi).

Atzīmējams, ka Latvijas normatīvajos aktos jau ir paredzētas kreditora tiesības uz likumiskiem procentiem, kas kopumā atbilst Priekšlikuma regulējumam³.

Ar sākotnējo pozīciju tika apstiprināta Latvijas nostāja, ka komersantiem savstarpēju līgumu slēgšanas jautājumos ir nepieciešams dot maksimālu brīvības pakāpi, neradot papildu šķēršļus, līdz ar to arī likumā nevajadzētu paredzēt nosacījumus kā personām izmantot savas tiesības un realizēt savu tiesību aizsardzību. Attiecībā uz termiņa preces vai pakalpojuma pārbaudes regulējumu Latvija norādīja, ka ne visos gadījumos objektīvu apstākļu dēļ preces vai pakalpojuma pārbaudi būs iespējams veikt likumā noteiktajā termiņā, piemēram, izvērtēt datorprogrammu vai pieņemt ekspluatācijā apjomīgus būvobjektus.

Priekšlikuma, kas tika publicēts 2009. gada 8. aprīlī, 3. panta regulējumā maksājuma termiņa un termiņa preces vai pakalpojuma pārbaudes noteikšana bija atstāta līgumslēdzēju pušu ziņā. Ievērojot vairāku dalībvalstu un Eiropas Komisijas pausto pozīciju, ka Priekšlikuma regulējumam ir jābūt efektīvākām mehānismam maksājumu kavējumu novēršanai salīdzinājumā ar Direktīvu 2000/35/EK, kā arī Eiropas Padomes Juridiskā dienesta viedokli, Priekšlikuma regulējums tika papildināts ar imperatīvām normām attiecībā uz maksājuma termiņa un termiņa preces vai pakalpojuma pārbaudes noteikšanu.

Atzīmējams, ka Latvijas tiesību aktos nav paredzēts regulējums speciāli noteiktiem maksājumu vai pārbaudes termiņiem, līdz ar to, lai pilnībā ieviestu Priekšlikuma 3.panta regulējumu būs nepieciešams izdarīt atbilstošus grozījumus Civillikumā, Komerclikumā, Publisko iepirkumu likumā un Sabiedrisko pakalpojumu likumā, lai paredzētu regulējumu attiecībā uz maksimālā maksājuma termiņa noteikšanu līgumā un laiku preces/pakalpojuma pārbaudei.

2.4. Izmaksu kompensācija par maksājuma kavējumu (4.pants)

Priekšlikuma 4.pants paredz, ka tiesības uz kompensāciju iestājas vienlaikus ar kreditora tiesībām saņemt likumiskos procentus, tādējādi secināms, ka kreditoram ir tiesības uz kompensāciju, ja parādnieks nav izdarījis samaksu noteiktajā termiņā, turklāt, lai saņemtu šo kompensāciju kreditoram parādnieks nav jābrīdina.

Norādāms, ka Latvija iestājās par to, ka kreditoram ir jāpierāda savas tiesības uz piedziņas izmaksu kompensāciju, proti, faktu, ka kreditors ir veicis noteiktas darbības (nosūtījis brīdinājumu) saistībā ar kavētā maksājuma atgūšanu, jo ar Priekšlikuma regulējumu nevar pieļaut kreditora netaisnīgu iedzīvošanos. Ievērojot minēto, diskusijās Latvija norādīja uz

³ sk. Civillikuma 1652.panta pirmās daļas 3.punktu, 1652.panta otro daļu, 1765.pantu TMZino_230810_kav_maks; Informatīvais ziņojums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (Pārstrādātā redakcija)

nepieciešamību paredzēt, ka maksājuma kavējuma gadījumā kreditoram ir tiesības saņemt piedziņas izmaksu tikai tad, ja kreditors ir veicis zināmas darbības, brīdinot parādnieku par maksājuma kavējuma iestāšanos.

Turklāt, lai sasniegtu vienu no Priekšlikuma mērķiem – atvieglot iekšējā tirgus darbību un likvidēt šķēršļus pārrobežu komercdarījumos, ir svarīgi nodrošināt pēc iespējas lielāko tiesisko skaidrību attiecībā uz tiesisko noteiktību pārrobežu darījumos, kad parādnieka un kreditora mītnes valstīs ir paredzēts atšķirīgs regulējums attiecībā uz brīdināšanas kārtību maksājumu kavējumu gadījumā. Tādējādi visās dalībvalstīs ir jāparedz vienāda parādnieka obligāta brīdināšanas kārtība.

Papildus iepriekš minētajam, Priekšlikuma 4.pants nosaka piedziņas izmaksu kompensāciju par maksājuma kavējumu 40 *euro* (attiecināms gan uz komersantu, gan uz publisko iestāžu kavējumiem).

Priekšlikuma 4.panta regulējums, kas tika publicēts 2009. gada 8. aprīlī, paredzēja, ka debitoram papildus kavējuma procentiem kreditoram ir jāmaksā arī noteiktas summas - „kompensācija kreditoram par piedziņas izmaksām”:

- par visiem „kavētiem maksājumiem”, uz ko attiecas Priekšlikums:
40 *euro* – par parādu, kas ir mazāks par 1000 *euro*,
70 *euro* – par parādu 1000 – 10 000 *euro* robežās,
summa, kas atbilst 1 % no nenomaksātās summas - par parādu, kas ir lielāks par 10 000 *euro*;
- turklāt, ja debitors ir publiska iestāde – summa, kas atbilst 5 % no nenomaksātās summas.

Ar sākotnējo pozīciju tika apstiprināta Latvijas nostāja, ka ar šādas kompensācijas samaksas pienākuma ieviešanu Komisijas izvirzītais mērķis netiks sasniegts. Latvijas spēkā esošie normatīvie akti, lai nodrošinātu to, ka attiecīgās saistības tiks izpildītas attiecīgajos termiņos, paredz dažādus tiesību aizsardzības instrumentus, lai atturētu līgumslēdzējus no maksājumu kavēšanas. Tāpat Latvijas spēkā esošie normatīvie akti paredz tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu, ja tādi attiecīgajai līgumslēdzējas pusei radušies tā iemesla dēļ, ka attiecīgā saistība nav izpildīta noteiktajā termiņā, kā arī gadījumos, ja piedziņa iespējama tikai tiesas ceļā – tiesāšanās un ar sprieduma izpildi saistīto izdevumu atlīdzināšanu. Papildus tam netika atbalstīts regulējums publisko iestāžu kompensācijas izmaksai 5 procentu apmērā neatkarīgi no kavējuma dienu skaita, kas turklāt piemērojama papildus maksājuma kavējuma soda procentiem⁴.

Atzīmējams, ka diskusiju rezultātā 4.panta regulējums tika būtiski pārstrādāts. Pirmkārt, tika vienādots kompensācijas izmaksas apmērs – 40 *euro* par maksājuma kavējumu neatkarīgi no nenomaksātās summas apmēra. Kompensācija pienākas, izpildoties nosacījumiem, pie kuriem kreditors ir tiesīgs saņemt procentu maksājumus par kavētu maksājumu (minēti direktīvas projekta 3. un 5. pantā). Otrkārt, tika svītrots regulējums attiecībā uz publisko iestāžu maksājumu kavējumiem un harmonizēts kompensācijas izmaksas apmērs gan komersantu, gan publisko iestāžu maksājumu kavējuma gadījumā. Papildus iepriekš minētajam, Priekšlikums paredz papildu iespēju saņemt „saprātīgu” kompensāciju par visām atlikušajām piedziņas izmaksām. Vairākums dalībvalstu atbalsta veiktos precizējumus Priekšlikuma 4.pantā, tostarp dažas dalībvalstis (Slovākija, Vācija) norādīja, ka kompensācijas apmēru ir nepieciešams samazināt. Atzīmējams, ka piedāvātajai kompensācijai 40 *euro* apmērā nav sniegts ekonomiskais pamatojums un līdz ar ko nevar izvērtēt šīs summas samērību ar reāliem piedziņas izmaksu izdevumiem.

⁴ Sk. sākotnējo pozīciju Par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājuma kavējumu novēršanu komercdarījumos (Pārstrādātā redakcija)

TMZino_230810_kav_maks; Informatīvais ziņojums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komercdarījumos (Pārstrādātā redakcija)

Latvija puda viedokli, ka piedziņas izmaksu kompensācijas apmērs ir nosakāms atkarībā no parādnieka brīdināšanas procesa veiktajām darbībām, tādējādi tam ir jābūt samērīgām ar brīdinājuma nosūtīšanas reālajām izmaksām, proti, brīdinājuma sagatavošanas un nosūtīšanas izmaksām. Latvijas ieskatā brīdinājuma sagatavošanas un nosūtīšanas izmaksās galvenokārt ietilpst šādi posteņi - vēstules teksta sagatavošana, vēstules nosūtīšanas pasta un drukas izdevumi, darba alga, kā arī citi izdevumi, kas varētu būt saistīti ar brīdinājuma sagatavošanu un nosūtīšanu. Ņemot vērā minēto posteņu pašizmaksas, kas Latvijā nepārsniedz 20 *euro*, Latvija nesaskata ekonomisko pamatojumu piedziņas izmaksu kompensācijas noteikšanai 40 *euro* apmērā. Līdz ar to Latvijas ieskatā kompensācijas apmērs būtu jāsamazina, pielīdzinot to brīdinājuma nosūtīšanas reālajām izmaksām. Tomēr jāatzīmē, ka arī Eiropas Parlaments piedāvā noteikt minimālo summu 40 EUR apmērā, kas pienāktos kreditoram par kavētu maksājumu.

Informācijai norādāms, ka jautājumu par brīdināšanas nepieciešamību pieteica arī Polijas delegācija.

Norādāms, ka jautājums par Priekšlikuma 4.pantu bija ārpus 2010.gada 14.jūlija COREPER I sanāksmē apstiprināta mandāta.

Atzīmējams, ka Latvijas tiesību aktos nav paredzēts regulējums speciāli noteiktiem kompensācijas apmēriem maksājuma kavējuma gadījumā, līdz ar ko šādu konkrēti noteiktu kompensācijas apmēru noteikšana Latvijas normatīvajos aktos būtu uzskatāma par jaunu regulējumu Latvijā.

2.5. Publisko iestāžu darījumi (5.pants)

Priekšlikuma 5.pants paredz nosacījumus (kā Priekšlikuma 3.pants), kad komercdarījumos kreditoram, kad kreditors ir publiskā iestāde, ir tiesības uz procentiem par maksājuma kavējumu (kreditors ir izpildījis līgumiskās saistības; saistības no parādnieka puses noteiktajā termiņā netika izpildītas, ja vien saistību izpilde nav notikusi no parādnieka neatkarīgu iemeslu dēļ).

Priekšlikuma 5.pants paredz ierobežot publisko iestāžu veikto maksājumu termiņus, par maksimālo termiņu nosakot 30 dienas, vienlaikus saglabājot līgumslēdzēju pusēm iespēju vienoties par garāku maksājuma termiņu. Atkāpi var piemērot, ja pastāv īpaša debitora un kreditora vienošanās, kas pamatota ar īpašiem apstākļiem.

Vienlaikus Priekšlikuma 5.pants paredz izņēmuma noteikšanu, pagarinot maksājuma termiņu līdz 60 dienām, attiecībā uz veselības aprūpes sektora maksājumiem, kā arī uz publiskiem uzņēmumiem un uzņēmumiem, kam dalībvalstis piešķirušas īpašas vai ekskluzīvas tiesības Līguma par Eiropas Savienības darbību 106.panta izpratnē. Šis izņēmums ir paredzēts ar mērķi nodrošināt, lai šādas komercsabiedrības tirgū neatrastos nelabvēlīgā situācijā salīdzinājumā ar privātiem komersantiem, kas sniedz tādus pašus pakalpojumus. Papildus tam Priekšlikums paredz, ka preces vai pakalpojuma pārbaudes laiks nevar pārsniegt 30 dienas, ja līgumā puses nav īpaši vienojušās par garāku termiņu.

Ar sākotnējo pozīciju tika apstiprināta Latvijas nostāja, ka uz publiskajām iestādēm privāttiesisku darījumu jomā ir attiecināmi tādi paši pienākumi attiecībā uz maksājumu kavējumiem kā uz privātpersonām, un papildus ierobežojumu noteikšana attiecībā uz publisko iestāžu maksājumiem nav atbalstāma. Diskusiju rezultātā vairākums dalībvalstu norādīja, ka ir nepieciešams ieviest mehānismu, kas novērsu publisko iestāžu maksājumu kavējumus, tādējādi mazinot negatīvu ietekmi uz publisko iestāžu piegādātāju finansiālo stāvokli un konkurētspēju. Turklāt regulējums padarītu pievilcīgāku arī publisko iepirkumu procedūru, jo šobrīd publisko iestāžu maksājumu kavējumi ir viens no iemesliem, kas attur komersantus no dalības publiskā iepirkuma procedūrā.

Atzīmējams, ka Latvijas tiesību aktos jēdziens „publiskā iestāde” tiek definēts Publisko iepirkumu likumā un Sabiedrisko sniedzēju iepirkumu likumā, taču minēto speciālo tiesību aktu

regulējums tikai regulē procedūras, saskaņā ar kurām publiskā iestāde atlasa piegādātājus un piešķir tiesības noslēgt piegādes, būvdarbu vai pakalpojumu līgumu, nevis nosaka īpašos noteikumus attiecībā uz publisko iestāžu maksājumu veikšanas kārtību un termiņiem, jo līguma izpilde (arī neizpilde) ir privāto tiesību jautājums. Paredzams, ka tuvākajā laikā publisko iepirkumu jomā būs vēl viens procedūras likums – Aizsardzības un drošības jomas iepirkumu likums, kas pārņems Eiropas Parlamenta un Padomes 2009.gada 13.jūlija direktīvu 2009/18/EK, ar kuru koordinē procedūras attiecībā uz to, kā līgumslēdzējas iestādes vai subjekti, kas darbojas drošības un aizsardzības jomā, piešķir noteiktu būvdarbu, piegādes un pakalpojumu līgumu slēgšanas tiesības, un ar kuru groza Direktīvas 2004/17/EK un 2004/18/EK.

Tādējādi papildus juridisko mehānisku noteikšana publiskajām iestādēm, kas tās atturētu no maksājumu kavēšanas, Latvijas tiesību aktos būtu uzskatāma par jaunu normatīvo regulējumu. Ievērojot minēto, lai pārņemtu Priekšlikuma regulējumu būs nepieciešams izstrādāt jaunu regulējumu, tajā atrunājot publisko iestāžu līgumiem piemērojamas prasības. Minēto regulējumu varētu integrēt Publisko iepirkumu likumā un Sabiedrisko pakalpojumu likumā vai arī izstrādāt jaunu speciālo tiesību aktu. Atzīmējams, ka saskaņā ar 2003.gada 29.apriļa Ministru kabineta noteikumu Nr. 239 „Finanšu ministrijas nolikums” 5.1. apakšpunktu politikas publisko iepirkumu jomā izstrāde un īstenošana ietilpst Finanšu ministrijas funkcijās, tādējādi par atbildīgo par augstāk minētā regulējuma izstrādi un virzību ir nosakāms finanšu ministrs.

2.6. Netaisnīgi līguma noteikumi (Priekšlikuma 6.pants)

Priekšlikuma 6.pants paredz, ka līdzēju vienošanās par maksājuma veikšanas termiņu, likumisko procentu apmēru vai kreditora tiesībām uz piedziņas izmaksu kompensāciju, vai nu nav piemērojama, vai arī var būt par pamatu prasības par zaudējumu atlīdzību celšanai ar nosacījumu, ka šāda vienošanās ir uzskatāma par būtiski netaisnīgu attiecībā uz kreditoru. Turklāt minētais pants paredz noteikt stingrākus noteikumus par redzami netaisnām līguma klauzulām (piemēram, noteikt, ka par redzami netaisnu klauzulu vienmēr tiek prezumēta klauzula, kurā nav ietverti noteikumi par kavējuma procentiem).

Minētais regulējums nozīmē, ka neatkarīgi no pušu vienošanās, kreditoram ir jābūt tiesībām ietekmēt līguma noteikumus un panākt, lai attiecībā uz noslēgto līgumu tiktu piemērots Priekšlikuma regulējums par likumā noteikto maksājuma termiņu, likumisko nokavējuma procentu apmēru un kreditora tiesībām uz piedziņas izmaksu kompensāciju. Savukārt, lai noteiktu, vai vienošanās ir būtiski netaisnīga pret kreditoru, jāizvērtē, vai tam ir bijis kāds objektīvs iemesls atkāpties no attiecīgiem līguma noteikumiem.

Atbilstoši Latvijā spēkā esošajiem tiesību aktiem⁵ neviens līgums, kas veicina kaut ko pretlikumīgu, netikumīgu vai negodīgu, nesaista. Ja viena puse ar viltu ir piedabūta noslēgt tādu līgumu, tad viņai ir tiesība prasīt zaudējumu atlīdzību. Tas nozīmē, ka līgumi, kas ir vērsti uz pretlikumīgu vai negodīgu mērķi, nav jāpilda.

Lai ieviestu Priekšlikuma 6.pantu un vienlaikus atvieglotu kreditora tiesību apstrīdēt sev nelabvēlīgus un Priekšlikumam neatbilstošus līguma noteikumus, kā arī un prasīt zaudējumu atlīdzību, tiesību aktos ir nepieciešams noteikt:

- 1) kādu noteikumu iekļaušana līgumā var tikt uzskatīta par būtiski netaisnīgiem līguma noteikumiem;
- 2) kādiem priekšnoteikumiem jāpastāv, lai varētu rasties minētā kreditora tiesība.

Ievērojot to, ka Direktīvas projekta subjekti ir komersanti un publiskās iestādes, regulējums par netaisnīgiem līguma noteikumiem ir iekļaujams Komerclikuma D daļā „Komerclikumi”, kā arī Publisko iepirkumu likumā un Sabiedrisko pakalpojumu likumā.

⁵ sk. Civillikuma 1592.pantu

TMZino_230810_kav_maks; Informatīvais ziņojums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par maksājumu kavējumu novēršanu komerclikumos (Pārstrādātā redakcija)

2.7. Informācijas pieejamība, maksājums saskaņā ar grafiku, īpašuma tiesību saglabāšanas kārtība, neapstrīdētu prasību piedziņas procedūras (Priekšlikuma 7. – 9.pants)

Atbilstoši Latvijas tiesību aktiem⁶ jau šobrīd tiek nodrošināta informācijas pieejamība par attiecīgajos normatīvajos aktos paredzētajām tiesībām un pienākumiem, kā arī par attiecīgajām procentu likmēm (pamatlikmēm), t.i., minētā informācija tiek publicēta oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”, kā arī tas, ka likumiskie procenti ir aprēķināmi no nesamaksātas parāda summas.

Papildus tam Latvijas spēkā esošie tiesību akti paredz noteikumus likumisko procentu samaksai⁷ un īpašuma tiesību saglabāšanai⁸⁹, savukārt neapstrīdēto prasību piedziņas procedūrā ir ietverta Civilprocesa likuma 50.¹ nodaļā „Saiestību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā”, kas ir uzskatāms par efektīvu un operatīvu kreditora tiesību aizsardzības mehānismu.

Ievērojot minēto, secināms, ka atsevišķu grozījumu izdarīšana Latvijas tiesību aktos nav nepieciešama.

3. Situācija uz šo brīdi un turpmākā rīcība

2010.gada 14.jūlija COREPER I sanāksmē Latvija kopumā atbalstīja mandātu sarunām ar Eiropas Parlamentu, vienlaikus norādot, ka atsevišķos jautājumos tālākā fleksibilitāte varētu būt ierobežota.

2010.gada 31.augustā paredzēts dialogos par Priekšlikumu un š.g. 3.septembra COREPER I sanāksmē paredzēts, ka Prezidentūra informēs par dialoga rezultātiem. Atkarībā no dialoga rezultātiem, būs skaidrs, vai diskusijas ES Padomē Priekšlikuma kontekstā tiks turpinātas. Ja dialoga rezultātā kompromiss netiks panākts, Priekšlikums tiks atgriezts ES Padomei jauna mandāta apstiprināšanai.

Atzīmējams, ka ES Padomes un Eiropas Parlamenta viedokļi atšķīrās šādos būtiskos jautājumos, kas varētu ietekmēt arī kompromisa panākšanu ES Padomes un Eiropas Parlamenta starpā.

- 1) Līgumiskie procenti (2.panta 5.punkts) – Priekšlikums paredz līgumslēdzēju tiesības vienoties par kavējuma procentiem, savukārt Eiropas Parlaments iestājas par to, ka kavējuma procentu apmērs nevar būt zemāks par likumisko procentu likmi;
- 2) Likumiskie procenti (2.panta 6.punkts) – Priekšlikums paredz, ka likumisko procentu apmērs ir 7 procentu punkti, savukārt Eiropas Parlaments iestājas par 9 procentu punktu noteikšanu;
- 3) Termiņš preces vai pakalpojuma pārbaudei (3. un 5.pants) – Priekšlikums paredz, ka maksimālais laika periods preces vai pakalpojuma pārbaudei ir 30 dienas (gan attiecībā uz komercdarījumiem, gan uz publisko iestāžu darījumiem), ja līgumā nav noteikts citādi. Savukārt Eiropas Parlaments iestājas par imperatīvu 30 dienu perioda noteikšanu, neparedzot līgumslēdzēju pušu tiesības vienoties par garāku termiņu preces vai pakalpojuma pārbaudei;
- 4) Publisko iestāžu maksājumi (5.pants) – Priekšlikums paredz, ka regulējums attiecībā uz publisko iestāžu maksājumiem ir piemērojams gadījumā, ja viena no darījuma pusēm ir publiskā iestāde Priekšlikuma 2.panta 2.punkta izpratnē. Savukārt Eiropas Parlaments iestājas par to, ka Priekšlikuma 5.panta regulējums būtu jāpiemēro arī attiecībā uz tādiem darījumiem, kas ir vērsti uz publisko iestāžu mērķu sasniegšanu;

⁶ Sk. Civillikuma 1765.panta trešo daļu

⁷ Sk. Civillikuma 1765.panta otro daļu

⁸ Sk. Civillikuma 2034.pantu

- 5) Publisko iestāžu maksājumu termiņš (5.pants) – Priekšlikums paredz, ka līgumā noteiktais publiskās iestādes maksājuma termiņš nevar pārsniegt 30 dienas, ja vien līgumslēdzēji īpaši nav vienojušies citādi. Eiropas Parlaments iestājas par to, ka līgumā noteiktais maksimālais publisko iestāžu maksājuma termiņš nevar pārsniegt 60 dienas, vienlaikus neparedzot tiesības līgumslēdzējiem to pagarināt;
- 6) Neapstrīdētu prasību piedziņas procedūras (9.pants un preambulas 22. apsvēruma) – Eiropas Parlaments ierosina papildināt Priekšlikuma regulējumu ar pienākuma noteikšanu dalībvalstīm ieviest sistēmu, kas ļautu kreditoriem iesniegt kavēto maksājumu prasības pieteikumus tiešsaistē. Norādāms, ka Latvija, tāpat kā lielākā daļa dalībvalstu, iestājas par to, ka šobrīd spēkā esošie normatīvie akti neparedz personas tiesības iesniegt prasības pieteikumu tiešsaistē, līdz ar to īpašas procedūras noteikšana attiecībā uz kavēto maksājumu prasības pieteikumu nav atbalstāma.

Latvijas pozīcija šo jautājumu kontekstā ir atspoguļota informatīvā ziņojuma otrajā sadaļā.

Papildus uzmanība ir vēršama uz priekšlikuma 4.pantu, par kuru Latvija jautājumā darba grupas līmenī pauda nostāju par obligāta parādnieka brīdināšanu un piedziņas izmaksu kompensācijas 40 *euro* apmēru (skat. 2.4.sadaļu). Ja triāloga rezultātā par šiem jautājumiem nebūs panākta vienošanās, tad Latvija paudīs viedokli atbilstoši iepriekš apstiprinātajai pozīcijai.

Tieslietu ministra vietā
finanšu ministrs

E. Repše

23.08.2010. 11:03
3847
Aleksejeva
67036996, julija.aleksejeva@tm.gov.lv